

Meçhul Asker Anıtı (Zafertepeçalköy Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı)

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı (Meçhul Asker Anıtı)

Mustafa Kemal Atatürk, Türk Milleti açısından ölüm kalım savaşı olan Başkomutanlık Meydan Savaşı'na büyük önem vermiş bu savaşı bizzat yönetmiştir. Başkomutanlık Zaferini kazandıran unsurların gelecek nesillere aktarılmasına gayret sarf etmiş yetkililere gerekli talimatları verme ihtiyacı hissetmişti.

Mustafa Kemal'in bu düşünceler içinde olmasının temelini Başkomutanlık Meydan Savaşı'nın ardından savaş alanını yakından görmek amacıyla 31 Ağustos 1922 günü beraberindekilerle savaş mahallini incelemesi oluşturmuştu. Mustafa Kemal, savaş yerlerini incelerken Berberçami mevkiinde top mermisinin açtığı çukur içinde üzeri yarı toprakla örtülü bir şehidin kolunun sancağı gökyüzüne doğru dik tutar bir şekilde kaskatı kaldığını görmüştü. Mustafa Kemal, büyük bir hayret ve şaşkınlıkla buradaki şehidin kim olduğunun araştırılmasını istemiş ancak yapılan tüm tetkiklere rağmen künyesi tespit edilemeyen bu askere, "meçhul asker" denilmiştir. Mustafa Kemal, bu manzaradan son derece etkilenmiş savaş alanında yaşananları en iyi anlatabilecek timsal olduğunu fark etmişti. Bu nedenle söz konusu mevkide kimliği tespit edilemeyen şehidin sancağı tutar vaziyetteki halinin örnek alınmasını istemişti. Mustafa Kemal'in talimatı üzerine hazırlıklara başlanmış 30 Ağustos 1924 günü Başkomutanlık Meydan Savaşı'nın 2. Yıldönümü münasebetiyle Karatepe'de geniş katılımlı bir temel atma töreni tertip edilmesi kararlaştırılmıştı. 27 Ağustos'tan itibaren törenlerde hazır bulundurulmak amacıyla bazı askeri birlikler Ankara'dan Dumlupınar'a trenle sevk edilmişti. Mustafa Kemal, eşi Latife Hanım ve bazı milletvekilleri 29 Ağustos Cuma günü saat 14:00'de Ankara'dan hareket etmişti. Aynı gün sabah saat 09:00'da İstanbul'dan hareket eden tren bayraklarla süslenmiş, trenin son vagonunda bulunan Deniz Badosu İstiklal Marşı'nı icra etmişti. İstanbul'dan Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, İstanbul Mebusu Yusuf Akçura, Baş Mutemet Refik İsmail, Hakim Rıza, Belediye adına Birinci Reis Vekili Sezai, Sabri, Vilayet adına Ali Hakkı, Tıp Fakültesi adına Yusuf Ziya, Darülmualimin adına Müdür Muavini Harun Reşit, Türk Ocağı adına Dr. Fethi, Öğretmenler Cemiyeti adına Reşat Nuri, Hilal-i Ahmer adına Akil Muhtar, Hakkı Şinasi Paşa, İdman Cemiyeti adına Ali Sami, Baro namına Kudsi Bey vb. önde gelenler trenle hareket etmişlerdi.

30 Ağustos 1924 tarihinde yapılacak tören programını Maarif Vekâleti düzenlemiş ve Başbakanlığa arz etmişti. Tören programının öğleden sonra saat 14:00'de başlayacağı, İzmir'den İstanbul'dan, Adana, Konya ve Ankara yönlerinden bu

törene katılacaklara özel olmak üzere yarım ücretli bilet tahsis edilmişti. Tören için tahsis edilen trenlerin saat 14:00'daki merasimlere beraberindekileri yetiştirmek üzere hareket etmeleri gerektiği, bildirilmişti. Yapılan tören programında Dumlupınar'dan tören yerine kadar gidemeyecekler için Birinci Kolordu'nun yeteri miktarda araç tahsis edeceği, tören yerindeki su ihtiyacının Afyonkarahisar Valiliği ve Birinci Kolordu tarafından karşılanacağı, katılımcıların beslenme ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayacağı belirtilmişti.

Temel atma töreni için Afyonkarahisar'dan Yıldırım Kemal İstasyonu ve Selkisaray İstasyonu'na İzmir'den trenle Ali Fuat Paşa, Fahrettin Paşa, Ali Hikmet Paşa, vb. yetkililer gelmişlerdi. Eskişehir istikametinden gelen trenle de Kemalettin Sami Paşa daha önce gelen komutanlar heyetine dahil olmuştu. Mustafa Kemal, Selkisaray İstasyonu'nda özel vagonundan inmiş, Dr. Adnan, Halide Edip, Kazım Karabekir, Nurettin Paşa vb. üst düzey heyet üyeleri tarafından karşılanmış milletvekilleri, komutanlarla beraber saat 13:00'da üstü açık bir otomobille tören alanına geçilmişti.

Tören alanında on beş çadır, konuşmacılar için dört metre uzunluğunda kürsü ve sandalyeler hazırlanmıştı. Selkisaray İstasyonu'ndan getirilecekler için on beş kamyon, yirmi beş araba yüz kağrı hazırlanmıştı. Törene katılanların su ihtiyacını karşılamak için yol güzergâhının başı, ortası ve sonunda olmak üzere üç su dağıtım noktası oluşturulmuştu. Resmigeçit töreninde; en önde Cumhurbaşkanlığı Muhafız Taburu, arkasında bir takım süvari, bir batarya takımı ve bir mızıkça bölüğü yer almış olup tören ve teşrifat işleri Cumhurbaşkanlığı Muhafız Tabur Komutanı İsmail Hakkı Bey tarafından tanzim edilmişti. Program çerçevesinde resmi törenlere üç uçak da eşlik edecekti.

Meçhul askere en fazla ilgiyi İzmir'den gelen heyet göstermişti. İzmir'den gelen her grup, her teşkilat, her cemiyet Meçhul Asker'in mezarı için büyük çiçek buketlerini beraberlerinde getirmişlerdi. Mustafa Kemal ile milletvekilleri, otomobillerini bu tarihi törene gelenlere tahsis etmişlerdi. Otomobiller buraya yurdun her tarafından gelen halkı birçok sefer yaparak tören alanına götürmüşlerdi. Bütün bu sürecin ardından Başkomutanlık sancağını taşıyan üstü açık otomobil ile Cumhurbaşkanı, diğer araçlarla milletvekilleri hareket etmişlerdi. Burada kurulan bir takım altından beraber geçmişlerdi. Tepede bir sırta kurulan çadırlardan birine Mustafa Kemal ve Latife Hanım kısa bir süre geçmişlerdi. Mustafa Kemal'in içinde bulunduğu çadırın etrafı sarılmış başta milletvekilleri olmak üzere büyük küçük herkes meraklı gözlerle bundan sonraki süreci beklemeye başlamıştı. Kütahya'dan gelen milletvekilleri, belediye heyeti ve eşraf iki vazo getirmişler birini Mustafa Kemal'e diğerini de Latif Hanım'a takdim etmişlerdi. Bir süre sonra başta Mustafa Kemal olmak üzere arkasındaki heyet ve halk şehit asker için yapılacak anıtın bulunduğu mahalle çıkmışlardı. Buranın sağ tarafında bir çukur açılmış, yanında harç vb. inşaat malzemeleri konulmuştu. Mustafa Kemal ve Latife Hanım temele birlikte ilk harcı ve taşı koymuşlardı. Tepede kurban kesilmiş Meçhul Asker'in ruhu için Fatihalar okunmuştu. Meçhul Asker için hazırlanan mezar kurdelelerle bezenmişti. Mezar, bu haliyle herkesin yüreğini burkar bir vaziyetteydi. İzmir-Göztepe Sepet ve Çiçek Mektebi, İzmir Belediye Heyeti, İzmir İstiklal Harbi İhtiyat Zabıtları, İzmir Halk Fırkası, İzmir Türk Ocağı, İzmir Tilkilik Türk Gençleri, İzmir Rumeli Mücadele Heyeti tarafından mezar çevresi çelenklerle donatılmıştı. Mezar civarında söğüt dallarından yapılmış tak üzerinde büyük harflerle yazılan Meçhul Asker Şehit dilinden Büyük Gazi ünvanlı bir levha konulmuştu. Söz konusu levhada mealen şöyle denilmişti: *"İki sene evvel şuracıkta Sevr Antlaşması'nı yırtan kılıcınız, Türk'ün tarihi olan İnönüleri, Sakaryaları Dumlupınarları şan ve milli şerefe ithaf edilmiş idi. Zaman geldi ki, siyasi kahramanlığınızla da eski ve yenedünyalar Türkün hakkının büyüklüğünü teslimle başladılar. Milli matem görülüp hatırlandıkça ruhların iftihar ettiği şu gördüğünüz şehitlik ebediyen şad olacak, millet de sizi yalnız başının üstünde değil, kalbinin içinde taşıyacaktır."* Daha sonra Afyonkarahisar Milletvekili İzzet Ulvi'nin çocuğu Gültekin, *"Dumlupınar Seferi"* adlı şiiri okumuştur. Mustafa Kemal ve beraberindeki heyet kurulan kürsüye

yaklaşmışlar tahta birkaç iskemle hanımlara verilmişti. Saat tam 14:00'de Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa kürsüye gelmiş Sakarya'dan başlayarak kesin sonuç alınan zaferin askeri tarihçesi ve detaylarını anlatmıştı. Fevzi Paşa konuşmasında bu savaşa nasıl Başkumandanlık Muharebesi adı verildiğini anlatmış İsmet Paşa'nın o büyük gün kutlamak için gönderdiği bildiriye okumuş, sözleri sık sık alkışlarla kesilmişti. Fevzi Paşa'nın ardından Üniversite adına İsmail Hakkı Bey, basın adına Ağaoğlu Ahmet Bey, Türk Ocakları adına Hamdullah Suphi Bey, Öğretmenler Birliği adına Nüzhet Haşim, İdman Cemiyetleri adına Ali Sami Bey, Baro namına Muhittin Baha, Hilal-i Ahmer adına Akil Muhtar, Türk Milleti adına Büyük Millet Meclisi Başkanı Ali Fethi Bey birer konuşma yapmışlardı.

Konuşmacıların ardından kürsüye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal gelmiş konuşmasına Fevzi Paşa'nın verdiği kıymetli bilgilere teşekkür ederek başlamıştı. Mustafa Kemal konuşmasında beş gün aralıksız gece gündüz devam eden büyük meydan muharebesinin gerçek değerinin, araştırmacıların yapacağı inceleme ve değerlendirmeler okunduğunda daha iyi kavranacağını belirtmişti. Mustafa Kemal, 30 Ağustos 1922 saat 14:00'de beraberindeki görevlilerle şimdi bulunduğu noktaya geldiğini 11. Tümen'in taarruz ettiğini gördüğünü Çalköy'ün alevler içinde yandığını ifade etmişti. Mustafa Kemal, savaşın genel seyri hakkında bilgi verdikten sonra Çalköy batı ve kuzey istikametinde atılan topların seslerini işittiğini dürbün ile gözlemeden sıkıldığını daha ileriye ateş hattına gitme ihtiyacı hissettiğini ve şu anda üzerinde buldukları tepeyi işaret ederek buraya gidelim diyerek mevcut tepeye geldiklerini belirtmişti. Yaptıkları kısa incelemenin ardından Yunan kuvvetlerini gündüz gözüyle tamamen kuşatmak ve inatla müdafaa ettiği muharebe mevzilerine süngü hücumlarıyla girerek kesin sonuç almanın lüzumuna inandıklarını dile getirmişti. Mustafa Kemal, bütün bunların ardından 11. Tümen Komutanı Derviş Bey, 4. Kolordu Komutanı Kemalettin Sami Paşa'ya bağlı kuvvetlerin kati netice alıcı saldırıya giriştikleri ve Süvari Kolordusuna bağlı tümenlerin batı istikametinde ilerleyerek Yunanlıların geri çekilme hatlarını kesmeye başladıklarının altını çizmişti.

Mustafa Kemal sözlerinin devamında; saatler ilerledikçe Yunan Başkomutanının karşı tepede son gayretleriyle çırpındığını, Yunan mevzilerinde büyük bir heyecan yaşandığını, ovayı çevreleyen kuzey ve güney istikametlerinden birbirini takip eden avcı hatlarının batmaya yaklaşan güneşin son ışıklarıyla süngülerini parlatarak ilerlediklerini dile getirmişti. Yunan mevzilerini saran bir daire üzerinde mevzi alan Türk topçusunun fasılasız ve amansız ateşlerinin Yunan mevzilerini içinde barınılmaz bir cehenneme çevirdiğini, güneşin batmaya başlamasıyla ateşli, kanlı, ölümlü bir kıyametin kopmak üzere olduğunu hissettiğini ifade etmişti. Mustafa Kemal, gökyüzünün karardığı anda Türk süngülerinin Yunanlıların bulunduğu mevzilere girerek karşılarında ordu denecek bir kuvvet bırakmadığını geriye kılıç artıklarının kaldığını dile getirmişti.

Mustafa Kemal konuşmasının devamında 31 Ağustos günü savaş alanında karşılaştığı manzaradan söz ederken bütün derelerin, sırtların bırakılmış top, otomobil vb. teçhizatla dolu olduğunu sürü sürü esir kabilelerinin bir mahşeri andırdığını ifade ederek öğle üzeri Çalköy'ünde yıkık bir evin avlusunda kağrı arabasının döşemesine yaslanarak Fevzi Paşa ve İsmet Paşalarla vaziyeti değerlendirdiklerinden söz etmişti. Yapılan mütalaa sonucu meydan savaşının büyük öneme sahip olduğunu Bursa yönünde çekilen Yunan kuvvetlerini mahvettiğini Türk ordusunun bütün kuvvetiyle İzmir'e yürümesinin gerekli olduğu görüşünde birleştiklerinin altını çizmişti.

Mustafa Kemal, 30 Ağustos Meydan Muharebesi'nin Türk tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri olduğunu Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu bir savaş olmadığını, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini burada sağlamlaştırıldığını, bu sahada akan Türk kanlarının, gökyüzünde seyreden şehit ruhlarının Cumhuriyet'in ebedi bekçileri olduğunu ifade etmişti. Mustafa Kemal temeli atılan anıtın önemini anlatırken "Şehit Asker" abidesinin şehit

ruhlarını, onlarla beraber olan gazi arkadaşlarını, fedakâr ve kahraman Türk milletini temsil ettiğini, Türk milletinin kayıtsız şartsız hâkimiyetini eline aldığı delili olduğunu dile getirmişti.

Mustafa Kemal'in konuşmasının ardından topların atılmasıyla tören sona ermişti. Mustafa Kemal ve beraberindekiler Saat 18.30'da Selkisaray İstasyonu'na gelmiş ve özel tren hareket etmişti. Heyet saat 21.30'da Afyonkarahisar'a gelmişti. Buradan hareket eden trenler farklı istikametlere yönelmişti.

Mustafa Kemal tarafından temeli atılan Meçhul Asker Anıtı'nın, Mimar Hikmet ve Taşçı İbrahim tarafından Mustafa Kemal'in talimatı doğrultusunda 1181 rakımlı Zafertepe'de 1924 yılında yapımına başlanmış 1927 yılında tamamlanarak ziyarete açılmıştı. Anıt yüksek bir mermer kaidenin ortasında dikdörtgen bir zemin üzerinde yer almıştır. Anıtın ön cephesinde mihrap nişine benzer biçimde, dilimli kemerle sonlandırılan, kenar boşlukları rumi ve stilize çiçek motifleri ile bezeli bir niş dizaynı vardır. Saçak altında iki köşede mukarnasa benzer sarkıtlar mevcuttur. Anıta üç tarafından sekizer basamaklı mermer merdivenlerle erişilmektedir. Kaidenin üzerinde Şehit Mehmetçik'in kolu ve tuttuğu sancak temsil edilmiştir. Anıtı çevreleyen platformun etrafı ile anıta çıkan üç taraflı merdivenin mermer parmaklıkların süslemesinde sekiz kollu yıldız figürleri kullanılmıştır.

Başkomutanlık Meydan Savaşı Zaferi ilk olarak Milli Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan her yıl 30 Ağustos gününün milli bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili dört maddelik bir kanun tasarısı verilmesiyle T.B.M.M tarafından gündeme alınmıştır. Söz konusu tasarı 1 Nisan 1926 tarihinde Meclis tarafından kabul edilmiş 30 Ağustos Zafer Bayramı adıyla ilan edilerek kutlanmaya başlanmıştır. Zafer Bayramının nasıl kutlanacağı ile ilgili olarak Milli Savunma Bakanı Recep (Peker), ayrıca ayrıntılı bir genelge yayınlamıştır. Söz konusu tarihten itibaren günümüze kadar Zafer Bayramı Dumlupınar ve tüm yurttaki büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır.

Zafertepe'de inşa edilen Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı, 1961 yılında 220 sayılı yasa ile Atatürk'ün Şehit Sancaktarı gördüğü tepe olan Berberçami Tepesi'ne taşınmak üzere nakledilmesi kararlaştırılmış ancak çeşitli nedenlerle bu gerçekleştirilememiştir. 1962 yılında Milli Savunma Bakanlığı yeni bir Zafertepe Anıtı projelendirmiştir. 1181 rakımlı Zafertepe'de bu günkü mevcut Zafertepeçalköy Zafer Anıtı'nın yapımına başlanmıştır. Anıt, 1964 tarihinde hizmete açılmıştır. Yerinden sökülen Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı'nın mermer kısımları ve sancak bölümü parçalar halinde Afyonkarahisar Müzesi'ne götürülmüştür. Daha sonra Yurtiçi Batı Bölge Komutanı Tümgeneral Ali Özveren'in talimatlarıyla Mustafa Kemal'in meçhul askerin na'sını gördüğü yer olan Berberçami Tepesi'ne anıtın inşasına başlanmıştır. Berberçami Tepesi'nde Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı bu günkü yerinde 30 Ağustos 1979 tarihinde hizmete açılmıştır. Anıt Zafertepe- Çalköy-Dumlupınar yolunun 2. kilometresinden sola sapılarak 600 metrelik bir yolla ulaşılmaktadır.

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı, meçhul asker nezdinde başta Başkomutanlık Savaşı olmak üzere Milli Mücadele'ye katılan şehit, gazi tüm asker ve komutanlarla beraber Türk milletini sonsuza kadar temsil etmek amacıyla bizzat Mustafa Kemal'in talimatıyla inşa edilmiştir.

Ahmet ALTINTAŞ

KAYNAKÇA

ADIVAR, Halide Edip, **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, İstanbul 1999.

ALTINTAŞ, Ahmet, **Millî Mücadele'de Afyonkarahisar**, Afyonkarahisar Valiliği, 2011.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 5, Ankara 1972.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam**, Cilt III, Remzi Kitabevi, İstanbul 2019.

Cumhuriyet, 30 Ağustos 1924, 31 Ağustos 1924, 1 Eylül 1924.

ÇALIŞLAR, İpek, **Latife Hanım**, Doğan Kitap, İstanbul 2006.

ERDEN, Kürşat Nusret, "30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlanması ve Dumlupınar Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı Temel Atma Töreni", <https://www.dumlupinardandumlupinara.org.tr/temel-atma-toreni/> Erişim Tarihi: 1.10.2020.

GÜNHAN, Ali, **İstiklal Mücadelemizi Canlı Tutan Dumlupınar Nutukları**, Kütahya Belediyesi Yayınları, 2016.

Hâkimiyet-i Milliye, 18 Ağustos 1924, 31 Ağustos 1924.

İkdam, 30 Ağustos 1924.

SAYILIR, Burhan, "30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz ile İlgili Bazı Bilgiler", **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, Yıl 12, S 16, Bahar 2014.

SOYAK, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, YKY İstanbul 2018.

Tanin, 30 Ağustos 1924, 1 Eylül 1924.

Tevhid-i Efkâr, 1 Eylül 1924.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşiv Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/197-351-8-233.

22/07/2024 tarihinde

<https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mechul-asker-aniti-zafertepecalkoy-sehit-sancaktar-mehmetcik-aniti/?pdf=349>

9 adresinden erişilmiştir